

BRUSELSKÝ SEN

ČESKOSLOVENSKÁ ÚČAST
NA SVĚTOVÉ VÝSTAVĚ EXPO 58
V BRUSELU A ŽIVOTNÍ STYL
1. POLOVINY 60. LET

Příchod na výstaviště lemovaný dynamickými hvězdami – logem výstavy Luciena de Roecka, v pozadí Atomium

Foto: Miroslav Pravda

Atomium v průběhu výstavby, v popředí Tatra 603

Repro: Svět v obrazech, 1958, č. 17, s. 5

Le Corbusier, Iannis Xenakis, Edgard Varèse, pavilon firmy Philips

Foto: Dora Nováková

Světová výstava EXPO 58 v Bruselu a především československá účast na ní je v českém prostředí legendárním pojmem. Pověst o jednoznačném úspěchu našeho zastoupení na první poválečné světové výstavě je jedním ze záchytných bodů novodobé československé historie, od nichž se odvíjí znovunabytá národní uvědomění. Výstava Bruselský sen přibližuje nejen dobovou atmosféru EXPO 58, podobu československé expozice, instalaci a scénické ztvárnění a klíčové exponáty pavilonu, ale i historickopolitické pozadí vzniku expozice, okolnosti příprav a udělení ocenění. Vedle autentických exponátů a bohaté fotodokumentace výstava přináší vzpomínky aktérů a pamětníků. V oborech užité a volné tvorby představuje vlnu tzv. bruselského stylu, kterou EXPO 58 spolu s probíhajícími proměnami životního stylu pomohlo rozpoutat.

PŘÍPRAVY ČESKOSLOVENSKÉ EXPOZICE

EXPO 58 v Bruselu patří v historii světových výstav k těm nejnámějším. Jeho význam vyplývá z historické situace, kdy vinou druhé světové války a následující války studené došlo v kalendáři světových výstav k téměř dvacetileté odmlce. Dne 5. listopadu 1953 byla plánovaná bruselská výstava zaregistrována u mezinárodního úřadu pro výstavy. Dva roky po registraci byl slavnostně položen základní kámen budoucího výstaviště v Heyselském parku, severozápadně od centra Bruselu.

Dobový optimismus a naděje vkládané v lepší budoucnost bez celosvětových válečných konfliktů zaznívají v ústředním hesle bruselské výstavy *Bilance světa pro svět lidštější*. Člověk a celkový přínos lidstvu se měl stát jakýmsi absolutním měřítkem ve vztahu k překotně se rozvíjející technice, průmyslu a vědeckým objevům.

Vláda Československé republiky se k účasti na světové výstavě oficiálně přihlásila usnesením ze dne 26. října 1955. Hlavní rozhodování o podobě expozice a počátky příprav se odehrávaly v bouřlivém a uvolněném přínášejícím roce 1956, kdy na uzavřeném zasedání po XX. sjezdu KSSS Nikita Chruščov podrobil kritice stalinský kult a celou dosavadní politiku strany. Jeho vystoupení znamenalo nejen sovětský režim a jeho satelity, ale celosvětovou politickou situaci. I českoslovenští političtí zástupci pochopili význam prezentace kulturních a ekonomických úspěchů na mezinárodním fóru.

K osobnostem, které zásadním způsobem určily podobu československého pavilonu a expozice v Bruselu, náleželi vítězové architektonické soutěže – hlavní architekti František Cubr, Josef Hrubý a Zdeněk Pokorný –, autorský tým, zabývající se architektonickými a výstavními realizacemi už od třicátých let. Hlavním scénáristou expozice byl Jindřich Santar. Navázal na základní ideovou koncepci libretisty Adolfa Hoffmeistera – představitele meziválečné avantgardy. Ústřední příběhovou osu na téma *Jeden den v Československu* rozvinul v členění odpovídající pracovnímu dni – práce, odpočinek a kultura v ČSR. Propojení špičkových výrobků průmyslu, informací z vědy a vybraných sektorů hospodářství, uměleckých děl a kulturního programu mělo navodit dojem idylického souladu ve společnosti, dialogu mezi jejími jednotlivými vrstvami, společné práce pro blaho všech a naplnit tak propagandistické záměry skryté za scénické a výstavníké pojetí.

Úspěch expozice byl úzce spjat s klíčovými osobnostmi realizačního týmu a s jejich zkušenostmi z meziválečného období. Vedle mladší generace pětatřicátníků bychom v tvůrčím týmu našli architekta, typografa a scénografa Zdeňka Rossmanna, scénografa a architekta Františka Tröster, textilního výtvarníka Antonína Kybala, malíře Aloise Fišárka a Jana Baucha nebo tvůrce loutkových filmů Jiřího Trnku.

Průčelí československého pavilonu s pojízdnými
exponáty – vozy Tatra 603 – v popředí

Národní technické muzeum

Pohled do atria československého pavilonu

Foto: Robert Kalvoda

Vstupní hala československého pavilonu

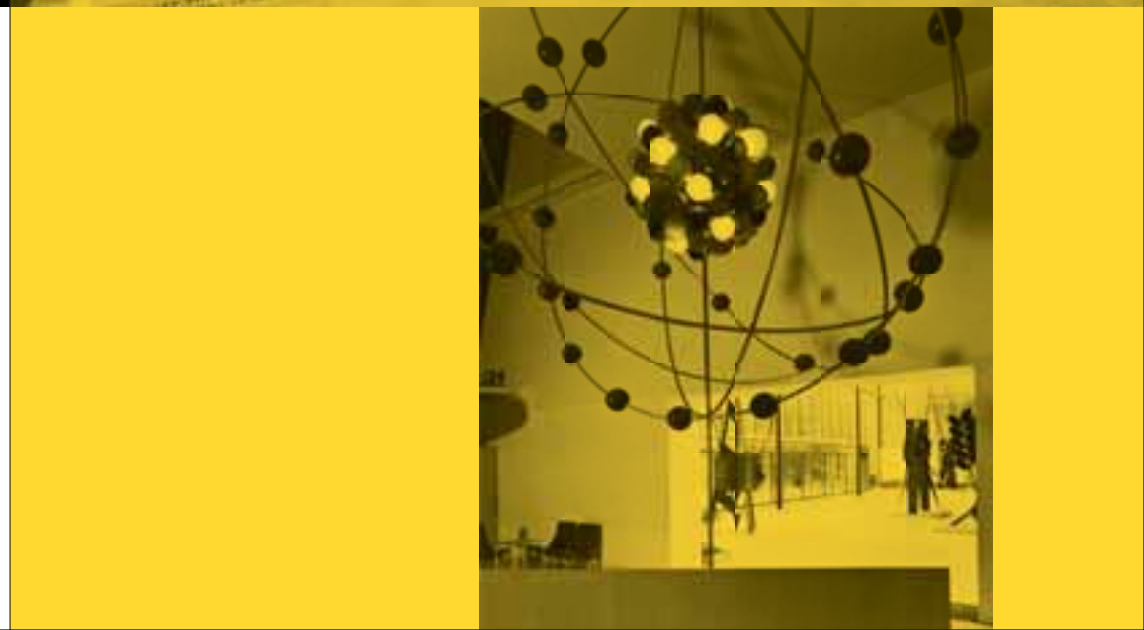
Městská knihovna v Praze

Foto: Jaroslav Doležal

Expozice energetiky se svítícím modelem atomu

Městská knihovna v Praze

Foto: Jaroslav Doležal

ČESKOSLOVENSKO NA EXPO 58

Architektura československého pavilonu na půdorysu obráceného písmene L, doplněná o subtilní budovu restaurace, navazovala geometrickou střídmostí, světelností a propojením s okolní zelení na klady meziválečného funkcionalismu. Celek působil promyšlenou hrou kontrastů – jiskřící fasády z jantarového skla a průhledných stěn spojovacích chodeb s leskem plechové kapotáže dynamicky zaoblené restaurace.

Exponáty z odvětví, jimiž se Československo mohlo pochlubit, – těžký průmysl, budování přehrad, kultura či sociální vymoženosti státního zřízení – prezentovali autoři expozice moderním výstavnickým pojetím. Zdůraznili vizualitu na úkor textových komentářů, potlačili propagandistický rámeček a využili pro výstavu vytvořená umělecká díla, progresivní grafický design i scénografické efekty.

Svět techniky ve zdařilé sekci *energetiky* scénografa Františka Trösterera evokovala pulsující světla neonových trubíc, projekce cinemaskopických obrazů ohně, uranu a vody a rytmicky se měnící osvětlení.

Detail reliéfní stěny Stanislava Libenského a Jaroslavy Brychtové – skleněné kameny se zoomorfními motivy

Foto: archiv Stanislava Libenského a Jaroslavy Brychtové

Monumentální prostorová vitráž Jana Kotíka. Slunce, vzduch, voda

Repro: Tvar X, 1958-1959, č. 9-10, s. 277

Diváci sledující představení polyekranu Pražské jaro

Národní technické muzeum

Návštěvníci u betatronu v expozici energetiky

Městská knihovna
Foto: Jaroslav Doležal

Strom hraček Jiřího Trnky v expozici děti a loutky

Repro: Tvar X, 1958-1959, č. 9-10, s. 299

Z představení Laterny magiky - Jiří Šlitr a Sylva Daničková

Archiv Laterny magiky

V další divácky atraktivní expozici *skla a keramiky* architekti Josef Saal a Josef Svoboda pracovali s výraznými světelnými a barevnými kontrasty. K vrcholům sekce patřily rozměrné skleněné exponáty: prostorová vitráž Jana Kotíka, působivá mozaika z hutního skla se zvířecími motivy Stanislava Libenského a Jaroslavy Brychtové či prostorová skleněná instalace René Roubíčka.

Úsek *vkus* věnovaný textilu koncipoval Antonín Kybal v poetických scénách na námět ročních období. Jedním z divácky nejatraktivnějších exponátů pavilonu byl Trnkův *Strom hraček* a další exponáty oddílu *děti a loutky*.

K magnetům československého pavilonu patřily intermediální novinky Emila a Alfréda Radokových a Josefa Svobody. Snové a metaforicky asociativní představení polyekranu využívalo simultánní filmovou projekci na osm pláten. Filmově-divadelní novinka *Laterna magika* dokázala invenčně a neotřele propojit filmové projekce s divadelní akcí, tancem, zpěvem, hudbou a pantomimou.

Na úspěchu československého zastoupení se výrazně podílela restaurace, vedle kvalitní gastronomie se značné popularitě těšil Plzeňský Prazdroj a Karlovarská Becherovka.

K rozšíření věhlasu a následnému vzniku legendy přispěla i moderně pojatá a velkoryse koncipovaná propagace československého zastoupení.

V závěrečném celkovém hodnocení získaly všechny československé exponáty přihlášené do soutěže ocenění (170 cen). Pavilon byl jako celek oceněn Zlatou hvězdou a největším bodovým hodnocením ze všech národních expozic.

NOVÝ ŽIVOTNÍ STYL A NOVÝ DESIGN – BRUSELSKÝ STYL

Konec padesátých a počátek šedesátých let probíhal v Československu ve znamení postupného uvolňování v politické i kulturní oblasti. Vznikaly umělecké tvůrčí skupiny, do výstavních prostor zvolna pronikala expresivní a abstraktní tvorba. Na trhu se objevily aktuální domácí a překladové knižní tituly, vycházely literární časopisy, velmi oblíbená byla nově vznikající divadla malých forem. Mládež nadšeně sledovala populární hudební scénu, poslouchala bigbít. Na FAMU se rodila generační nová vlna československého filmu.

Ekonomický a technologický rozvoj přinesl řadu výrobků a spotřebičů, které zasáhly do poměru volného a pracovního času, rozdělení tradičních rolí, typologie zařízení domácnosti, stravovacích návyků i výchovy dětí. Životní styl společnosti se pronikavě (i když pomaleji ve srovnání se Západem) měnil. Oproti západním zemím však československý trh stále bojoval s nedostatkem – v bytové oblasti a v sortimentu spotřebních výrobků.

Nové technologie a syntetické materiály umožnily po polovině padesátých let nové způsoby tvarování a barevné úpravy výrobků. Vznikl dynamický a odlehčený design odpovídající požadavkům kladeným na moderní životní styl a prostředí, inspirovaný rozšiřujícími se možnostmi vědy a techniky. Charakterizují ho odpovídající konstrukční a formální tendence – asymetrie, lehkost, plošnost, organicky oblá a proudnicové tvary, kresebnost, labilita, transparence a celkově dynamické tvarové řešení. Jeho slovník ovládají nepravidelné geometrické obrazce, změtí čar, tvary sputníků a raket, elipsy oběžnic a spirály s planetkami i motivy dobově populárního mik-

Mojmír Požár – obývací ložnice, Jaroslav Šmídek – křesla, Miroslav Navrátil – laminátová židle, Olga Karlíková – dekorativní závěs, Antonín Kybal – koberec, 1960

Repro: Kultura bydlení a odívání, ÚBOK, říjen 1960, s. 36

Jaroslav Ježek, porcelánový servis Manon, 1959 [vystaven na XII. milánském trienále 1960]

Uměleckoprůmyslové museum v Praze

Foto: Gabriel Urbánek

Oblíbené plastové hračky Libuše Niklové vyráběné od počátku 60. let ve Fatře Napajedla

Uměleckoprůmyslové museum v Praze

Foto: Ondřej Kocourek

rosvěta nukleární chemie a genetiky – molekuly, atomy, šroubovice a chemická schémata. Nový styl navazoval jak na meziválečnou domácí a světovou produkci v oblasti volného i užitého umění, tak na poválečné progresivní směřování pronikající zvolna do Československa právě v souvislosti se světovou výstavou v Bruselu. I proto nová produkce získala specificky české označení odvolávající se na úspěch na světové výstavě – bruselský styl. Bruselské vítězství podnítilo zájem široké veřejnosti o podobu životního prostředí a o design. Především v interiérové tvorbě se hledala nová stylová syntéza funkčnosti, modernosti a uměleckého tvarování. Velkosériová průmyslová výroba však nebyla většinou schopna pružně reagovat na aktuální designové trendy, progresivní návrhy tak byly často realizovány jako uměleckořemeslné produkce, v prostředí výrobních družstev a v individuálních návrzích interiérů.

Charakteristické tvarosloví se objevilo v designu porcelánu, nábytku, průmyslových výrobků, v textilních vzorech, v progresivním grafickém designu i v módní fotografii. Architektura byla dotvářena abstraktními či různě stylizovanými realistickými uměleckými díly, jež se staly integrální součástí dnes již bohužel zmizelých bruselských interiérů; bufetů, restaurací, prodejen, kanceláří a kulturních zařízení.

Odvětví, které v období kolem bruselského EXPO 58 prožívalo nebyvalý rozkvět, bylo sklářství. Tento obor s tradicí se po prvních úspěších na mezinárodních přehlídkách stal vývozním a výstavním artiklem Československa. Vedle produkce nápojového a dekorativního skla slavila světové úspěchy i ateliérová sklářská tvorba. Monumentální skleněné plastiky dominovaly řadě nových reprezentativních interiérů.

Na zahraniční scéně se výrazně uplatnilo také výstavnictví. Velkorysé, nákladné a invenční výstavní prezentace navazovaly na meziválečné úspěchy československých expozic, zároveň však sloužily jako výkladní skříně ideologie.

Zájem o nový design a výzdobu, na který nestačila reagovat organizovaná výroba, se brzy začal řešit individuálně. Typické tvary, především dekorativní nepravidelné trojúhelníkové a lichoběžníkové vzory, po dlouhá léta přetrvávaly v individuální výzdobě a kutilské tvorbě přerůstající do sféry moderního kýče.

[Reklamní prospekt skútru Čezeta J. F. Kocha, vyráběného od roku 1957 v ČZ Strakonice](#)

Národní technické muzeum

[Fred Kramer, reklamní fotografie. \(poč. 60. let\)](#)

Uměleckoprůmyslové museum v Praze

Foto: Ondřej Kocourek

[Zdeněk Kleindienst, Paprsek ve tmě, 1960 filmový plakát](#)

Moravská galerie v Brně

Foto: Michaela Dvořáková

U příležitosti výstavy Bruselský sen. Československá účast na světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let, kterou v Galerii hlavního města Prahy (14. 5.–21. 9. 2008) a v Moravské galerii v Brně (21. 11. 2008–1. 3. 2009) pořádají Arbor vitae societas, Uměleckoprůmyslové museum v Praze, Moravská galerie v Brně a Galerie hlavního města Prahy ve spolupráci s Národním technickým muzeem, vydala společnost Arbor vitae societas.

Koncepce a text: Daniela Kamerová, Vanda Skálová

Redakce: Marie Bergmanová

Grafická úprava: Robert V. Novák

Litografie: studio Marvil

Tisk a vazba: T.A. Print

Repro na 1. straně obálky – Atrium československého pavilonu / foto: Alexander Paul

ISBN 978-80-87164-07-5

© Arbor vitae societas, 2008

Pořadatelé

ARBOR VITAE SOCIETAS

u(p)m

galerie hlavního města prahey
city gallery prague

Za podpory

Partneři

SKUPINA ČEZ

PRŮMYSL
PLYNÁRENSKÁ
PRAHA

PROCHÁZKA
/ RANDL /
KUBR

Doprovodí podlahy
Hlavního města Prahy

SMEŘ KULTURA
Doprovodí podlahy Hlavního města Prahy

Městská knihovna v Praze

AV MEDIA
komunikační obecnost

IKS LATEX
www.lo-tech.cz

TICKETPRO
www.ticketpro.cz

KINODIVOKÝ SVĚT
www.kinodivoky.com

Partneři doprovodných programů

TAKTIKA
umělecká agentura

MOLEKTORY
www.molektory.cz

ČESKÉ DRÁHY, a.s.

EURO RSCG

Internamagika

Hlavní mediální partneři

DNES

TÝDEN

TÝDENÍK

ČESKÝ ROZHLAS

Mediální partneři

XANTYPA

ARCHTEKT

TIMEIN

A2 kulturní týdeník

era 21

SOUČASNOST

arte
antiques

.Czech
design

VÝTVARNÉ MUZEUM

RÁDIO 1

BETA